

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Antonii Mariae Gratiani A Burgo S. Sepulchri Episcopi Amerini De Vita Joannis Francisci Commendoni Cardinalis Libri Quatuor

Graziani, Antonio Maria

Parisiis, 1669

Cap. IX. De comitiis habitis, & Henrico Rege creato.

urn:nbn:de:hbz:466:1-9616

quòd si ipse Senator non sum, ne tu quidem Senatus. Perrexit inde quæ cœperat adeò non interrupto ordine orationis, vt ne verbum quidem vllum exciderit eorum, quæ dicturus erat, auditusque est summo omnium silentio. Nos, quo res notior esset, ipsam orationem ejus subjiceremus, nisi ea exscripta, editaque in vulgus, legere cupientibus pateret.

De comitiis habitis, & Henrico Rege creato.

CAPUT IX.

CUM hæc Commendonus perorasset, Senatûs Principes in medium tentorium coïvere, & pauca inter se collocuti, ad suum quisque locum rediere. Tum consurgens Archiepiscopus Gnesnensis Senatûs nomine Pontifici Maximo, & Commendono gratias egit, quòd Poloniæ salutis tantam curam gererent, daturumque operam Senatûm dixit, vt à consiliis, monitisque ejus paternæ benevolentia, atque officii plenis, ne discederet. Post hæc Commendonus discessit, prosequente vsque ad currum vniverso Senatû, præter illum ipsum Sandomiriensem interpellatorem, & paucos hæreticos. Qui quidem Sandomiriensis, & gravissimis postea verbis est à Senatû objurgatus, & magnæ ea res invidia illi fuit.

Aaa

Contrà Commendono mōderatio animi ingen-
tem gratiam apud omnes ordines conciliavit. Ne-
que enim dubitabant, nisi ille rem tam lentè, le-
nitèrque accipiendò, sedasset, eâ die turbari co-
mitia, & cædis initium fieri, & magnam discor-
diarum flammam excitari potuisse. Quod pericu-
lum impotentiâ, ac temeritate Sandomiriensis
contractum, vnam avertisse Commendoni gravi-
tatem, & constantiam prædicabant. Posteriâ die
auditi Cæsaris Legati, à duobus Senatoribus, Pala-
rino Lublinensi, & Castellano Gedanensi deducti.
Hi antea magnoperè contenderant, vt Petrus
quoque Fassardus Hispanus Philippi Regis Lega-
tus, qui ad commendandum Ernestum venerat,
vnà in Senatum introduceretur, quòd & vnà ve-
nisset, & eadem mandata afferret, nec in ea re se-
paratim quicquam à Cæsare Philippus esset actu-
rus: sed impetrare nequiverunt contrà tendenti-
bus Galliæ Regis Legatis, qui se loco præstare,
& Hispano præferri debere aiebant. Ita Fassardus,
ne concessisse Gallis videri posset, Senatu non
convento domum discessit, & post Cæsaris Le-
gatos Galli introducti sunt, ac deinceps aliæ or-
dine auditæ legationes. Datis singulis brevibus
responsis, paucos post dies Senatusconsultum af-
ferri ad eos iusserunt, quo omnes abire Varsaviâ,
atque alibi comitiorum opperiri eventum ju-
bebantur, editisque vrbibus in quas cuique de-
cedendum esset, Germani Lovitium, Galli Plo-
riam profecti sunt. Tum iterum hæretici à Sena-

tu postularunt, cum Commendono ageretur, vt extra Varſaviam aliquò & ipſe ſecederet, eòſque pateretur rem ſuam publicam ſine externis arbitris agere; nam neque comitorum libertati cuiuſquam debere auctoritatem officere, & alios Legatos inde ſummos ſe minùs ægrè eſſe laturos, ſi ipſe quoque diſceſſiſſet: contradicentibus Catholicis. Cùm quotidie de ea re altercaretur, nec aliud æquè Senatam diſtineret, Commendonus ne quid cauſæ publicis diſſenſionibus ex ſe oriretur, Varſaviæ me relicto, ipſe Schernovitiam bidui inde itinere ſe recepit. Poſt diſceſſum ejus cupientibus omnibus, vt omiſſis aliis habendi comitia initium fieret; hæretici, vt priùs leges comuni libertati firmandæ, ac minuendo regio imperio novæ ferrentur, veteres inſpicerentur, & ad Reipublicæ uſum, tempùsque corrigerentur, ſummâ ope nixi ſunt. Hac ſpecie publici juris ordinandi, abrogare, aut inſirmare antiquas de hæreticis leges cupientes, & acceſſurum eorum licentiæ rebantur, quicquid detractum Regiæ poteſtati foret: Atque altiùs etiam cogitationem intendentes, ſi Regem ſuo jure diſpoliaſſent, exteros Principes putabant petitione abſtituturos, ita ipſis ſpes ſuas proceſſuras. Huic conatui Catholici repugnabant: atque hæc plures dies contentio tenuit, hæreticis id quoque ſtudio agentibus, vt tempus fruſtrà tereretur, ſic aut diſſoluturos, quod præoptabant, ſine vlllo effectu comitia ſperantes, aut Catholicorum frequentiam tæ-

dio diuturnæ moræ diminutam iri. Sed Masovii, quorum numerus ingens ad comitia venerat, cœtu suorum coacto negotium dederunt vni è popularibus suis, nomine Cossobutio, homini disertio, atque industrio, hæreticos refutandi, & palam in concione, quæ fraus in eorum ficto libertatis studio lateret, aperiendi. Quod ab eo copiosè, atque accuratè pro sua fide, cùm esset factum: denunciavit inde Senatui, ni cæteris omissis rebus de Rege creando, cujus vnus rei gratiâ id coactum concilium esset, ageretur, Equites sibi, ac Reipublicæ, quæ diutiùs carere rectore non posset, sine Senatûs auctoritate consulturos. Catholici Senatores, plerique Masoviorum orationi favebant. Hæretici questi omnia sui arbitrii facere Masovios, & Senatui etiam audere, quæ agenda, omittendâve essent præscribere, serò locum comitiorum pro se non esse senserunt. Extractis tamen hac contentione aliquot diebus, tandem clamoribus, minisque multitudinis Regem poscentis victus Senatus ad 1 v. Nonas Maii iri in suffragia iussit. Id hoc maximè modo, atque ordine est factum. Concessere diversi in suam quisque tribum; (ipsi Palatinatus vocant) his singulis ferè Episcopi præsident; iidem de vnaquaque re, cujus deliberatio sit, ad concilium referunt; iidem primi sententiam dicunt, & suffragia non tabellis, aut fabis, sed palam voce feruntur, & cuique facultas est suam sententiam oratione exequi. Episcopi in sua quis-

que tribu , antequam de Rege referrent , humi procubere , & genibus nixi , quod & circumfusa concio fecit , Deum adorarunt , & solemne illud carmen , quo divini numinis præsentia imploratur , cecinere : *Veni , creator Spiritus , reple tuorum corda fidelium.* Cœptæ inde sententiæ dici , atque in omnibus ferè tribubus ab singulis Principibus , Ernesti cum magno verborum honore facta mentio est : quidam Sueciæ Regem : multi vnum è Poloniæ Principibus , quem Piasium appellabant : pars longè maxima Henricum Regem dixere. Ne singulorum Palatinatum sententias percenseamus , quod longum , molestumque legentibus esset , sat fuerit apud Masovios , quomodo acta res sit , retulisse. Hic comitia habebat Petrus Miscovius Episcopus Plocensis , vir gravis , & prudens , & dicendi imprimis peritus , qui cum Ernesto maximè studeret , eumque nullo suo merito , sed præjudicato quodam in Henricum studio , à multitudine respui intelligeret , sententiam ita dixit , ut Ernestum describeret , nomen reticeret. Ac primùm familiam ortum ostendit longè totius Europæ nobilissimam , quæ cum latissimè propagatum Imperium haberet , tum omnes propè Reges , ac Principes Christianos affinitatibus , & clientelis complecteretur. Deinde , quæ ex ipso commoda , utilitatesque , quas ex propinquis , & maximis suis , & familiæ opibus , res Polona captura esset , memoravit. Postremò ipsum juvenem omnibus regiis laudi-

bus cumulavit. Exigentibus inde clamore omnibus, vt nomen ederet, Faciam, inquit, si hæc à vobis probari, & vos rebus, non nominibus addictos esse intellexero. Hinc de Gallis exorsus magniloquentiam Legatorum, & vanitatem promissorum irrifit, quæ tanta, atque ejus generis esse dixit, quæ ne si velint quidem Galli præstare possint. Efflagitantibus inde omnibus, vt promeret tandem, quem tantopere oratione extulisset, Ernestum, adeò averfis omnium auribus nominavit, vt vulgus Henricum nudum, & nihil eorum, quæ Legati polliciti essent, præstantem, quàm quemvis alium aureos montes afferentem, malle se fremeret. Tum Volscius vnus Senatorum, quæ dicta ab Episcopo erant, vehementer refutavit, & multis invidiosè in Austriam familiam coniectis, illam ipsam propinquitatem, opportunitatémque paternorum Regnorum, illas ipsas opes, & affinitates, quas Miscovius in præsidio, atque ornamento Poloniae ponebat, opprimendæ eorum libertati fore, si Ernestum sibi Regem imponi paterentur, differuit. Henricum deinde laudibus ferens, non Regium solùm genus, sed Regiam indolem, humanitatem, liberalitatem, bellicæ rei scientiam, victorias, decoraque bello parta magnificè percensuit. Atque in hujus sententiam adeò discessum ab omnibus est, vt perseverantem Episcopum in sua, ad extremum etiam familiares, & domestici ministri desererent. Tantùm præjudicata opinio ad mul-

titudinis animos impellendos valet, ut in Ernesto, quæ amplificando ornandoque Poloniae Regno haud dubiè erant, patris, & familiae opes, eas ad invidiam, suspicionemque tyrannidis verterent; de Henrico etiam, quæ ab ipsis Galliae Legatis jactata, quæque vanus distulerat rumor, credita pro veris omnia, penitusque accepta sint. Sic quæ allicere, ac pertrahere ad Ernestum rem debuerant propinquitas, & mutua finitimorum Regnorum opportunitas, & ipse adolescens visus, cognitisque multis, ea maximè avertère; Henrico ipsum intervallum tot interjectarum provinciarum, quod maximè nociturum petitioni suæ ipsi crediderunt Galli, solum propè rem juvit. Regem enim longè ab domo petitum, nec vllis propriis, quas in promptu habiturus esset, opibus, & quæ de ipsius laudibus fautores disperferant, iis vim, fidemque longinquitas addidit, natura famæ, quæ fluminum instar quo longiùs à fontibus labuntur, & majores eundo vires colligunt, cuncta in majus ex longinquo affert. Etsi ex omnibus tribubus pars longè maxima Henricum Regem dixerat; tamen quia & Ernestum quosdam, quosdam Sueciae Regem, haud negligendum numerum Piastrum postulasse constabat, quo in vnum ab omnibus consentiretur, placuit de singulis iis ad Senatum referri. Cùm opinione plures Piastrum studere compertum esset, neque is faciliè refutari oratione videretur posse, hæc ad eum explodendum ratio à Catholicis est inita.

Primò postulatum , vt nomen profiteretur , palàmque peteret , quicumque idoneum se Regno putaret , quo de eo jus suffragii ferendi tribubus fieret. Audente profiteri nemine , etenim impudens videbatur eximium se , dignúmque iudicare , cui dominatus in cæteros mandaretur : & hæreticis pudore impediri homines , nec ausurum id de se facere iudicium quemquam , & ab ipsis deligendum , consensúque cogendum accipere Regnum è Principibus vnum dicentibus , responsum est , vt quando nemo de se profiteri auderet , ederent ipsi eorum nomina , quos maximè aptos Regno censerent. Cùm diu , ne quem nominarent , pugnassent , coacti tandem flagrantium consensu , primùm quidem quos minimè fieri volebant , Catholicorum aliquot nomina ediderunt : quibus abnuentibus omnibus , eorum vnus ; Ego verò , inquit , vestra isthæc in me studia vobis remitto , qui me haudquaquam vllâ re ita excellere alios puto , vt præponi omnibus debeam , aut adeò velim , neque me quisquam ei oneri subiciat , quod ferre cuiusquam privati humeri non valent. Idem dum de se quisque prædicaret , etiam quorum non ignota cupiditas , atque ambitio erat , pudore deterriti , abstiterunt. Nam & in ludibrium adducta res est , aliis alios , & humillimi , & indignissimi cuiusque nomen per iocum , ac risum subjicientibus. Ita Piaustus Regno , hæretici suâ spe dejecti. Creati inde novem viri , qui de Henrico , & Ernesto , & Rege Sueciæ

ciæ in Senatu disceptarent, ternique mandatam
 cujusque causam agerent; Henrico Cujaviensis
 Episcopus, Sandomiriensis Palatinus, & Castella-
 nus, Gedanensis; Ernesto Episcopus Plocensis,
 Palatinus Marienburgensis, & Castellanus Lu-
 blinensis; Sueco, Cracoviensis, Ravensis, & Podol-
 iæ Palatini sunt dati. Ab his repetita eadem, quæ
 in sua quisque dixerat tribu, & Episcopus Plocen-
 sis gravissimâ oratione, cum lenire, ac trahere ani-
 mos ad Ernestum, cujus etiam depictam imagi-
 nem Senatui ostendit, tum deterrere ab aliis est
 conatus. Sed potius ipse laudem constantiæ, at-
 que eloquentiæ tulit, quàm moverit quicquam,
 aut Senatum, aut Equitum multitudinem, quæ
 Senatum coronâ circumdederat; quin sæpè fremi-
 tu aspernantium orationem ejus est interpellatus.
 Hæreticos, & maximè Palatinum Cracoviensem
 Regem Sueciæ commendare conantes, interfatus
 Cochevicius adeò acribus verbis futilem spem
 illius est infectatus, ut mentionem de eo amplius
 facere nemini opus fuerit: at Cujaviensis Episcopi
 pro Henrico dicentis oratio secundissimis auri-
 bus à multitudine accipiebatur; quæ identidem
 obstrepens aliis huic mirificum silentium præ-
 stabat, dictaque ejus non assensu solùm, & ap-
 probatione, sed clamoribus lætis, plausûque pro-
 sequebatur. Atque adeò illi animis, studiisque
 favit, ut quoties reclamandum, plaudendumve
 orantibus esset, signum ab eo acciperent, sudari-
 olûmque nunc fronti, nunc ori admoventi ob-

sequerentur. Satis igitur perspectâ multitudinis voluntate, conclamatum vndique est, vt redirent in suam quisque tribum, vnâmq; inde sententiam ad Senatum referrent; sic principibus Nobilitatis pro Henrico adnitentibus, cùm in Senatum reditum esset ad *iv. Id. Maii*, Henricum omnes Regem dixerunt, præter Cracoviensem Palatinum, & aliquot hæreticorum Principes, qui ne assentiri cogerentur, Senatu egressi in sua se tabernacula receperunt, accepturos eum Regem, quem Senatus consensu declarasset, denunciantes. Jus Regis renunciandi, more antiquitus tradito, est penes Archiepiscopum Gnesnensem, qui idem præses est publici consilii. Is quia nox disceptantes oppresserat, non videri sibi dixit Regem noctu renunciari debere, & rem in sequentem diem distulit, qui dies, quia festus Pentecostes fuit, haberi Senatus non potuit. Atque hunc Archiepiscopi errorem pænè magno malo Republica luit. hæretici enim hoc nacti spatium coiverant, & consilia disturbandi comitia agitarunt. Ac postera die vocati in Senatum venire recusarunt, privatimque cœtum suorum apud Firleium, Palatinum Cracoviensem habuerunt. Hæc secessio in exitiosam seditionem, bellumque erupisset, si hæreticis pares turbidis, infensisque animis vires fuissent. Nam Catholici adeò illâ defectione sunt irritati, vt non jam verbis certandum, sed vi domandam contumaciam, subigendosque omnes, Senatûs au-

ſtoritati parere clamantes, Senatu ſe ad expedienda arma proripuerint: & Cotchevicius aenea tormenta produci, quorum haud negligendam copiam adduxerat, & ſuos capere arma, & conſcendere equos jufferat. Idem Laſchius, idem alii Catholicorum Principes fecere, quibus alacer, & cupida pugnae Maſovionum egregia manus ſe conjunxit. Hi omnes medio in campo, inſtructis turmis, ac directâ acie paratam vim ſeparantibus à Senatu conſilia, & Regem conſenſu creatum abnuentibus, oſtentavere. Hæretici quoque armati campum tenebant; ſed neque numero, neque animis pares haud temerè arma, atque vim experturi videbantur. Seniores Principum, & Epifcopi hinc Catholicos rogando, ut vi abſtinerent, hinc monendo hæreticos, ne conſilia ab aliis diſſociarent, rem præcipitem ſuſtinuerunt. Ad Catholicos, & maximè Laſchium, & Cotchevicium exorandos, apud quos ſumma Commendoni erat auctoritas, ego quoque ab Epifcopis ſum adhibitus; vterque quietum expectare me exitum rei juſſit, non enim ad cædem illa eſſe ſumpta arma, ſed ad metum adverſariis injiciendum, quo incuſſo non dubitabant eos in poteſtate Senatûs futuros, neque eos ſpes fefellit. Hoc enim ſubacti metu hæretici, depositiſque vtrimque armis in concordiam reditum, & Senatu coacto, Henricus Rex ab Archiepiſcopo eſt renunciatus. Acciti poſt hoc Gallia Regis Legati, atque in Senatum introducti, in leges Poloniae

conceptis verbis designati Regis nomine jurarunt, quod factum circumfusa multitudo plausu profecuta lætis clamoribus fausta novo Regi precatur, Palatinus Cracoviensis inter tumultum, strepitumque confusæ turbæ, quæ mixta Senatoribus tentorium impleverat, à Monluco Legatorum principe in id quoque jusjurandum exegit, nemini prisicæ religionis cultum deseruisse fraudi, pœnæque futurum. Id cùm Archiepiscopo renunciatum esset, rediens properè, eò vbi hæc agebantur edixit, Regem nullâ nisi quæ communi consensu lata esset, lege teneri. Designati inde viginti Legati, qui ad Regem è Gallia in Poloniam deducendum mitterentur; cujus legationis principes fuere Adamus Conarchius Episcopus Pansaviensis, & Albertus Laschius Palatinus Siradiensis, & Nicolaus Radgivillus Dux Eliciensis, qui diversi omnes, quæ cuique commodum fuit, Metim nobile oppidum Lotharingiæ convenere, atque inde vno agmine Lutetiam Parisiorum petiere.

De discessu Commendoni è Polonia, & de mora adventus Regis.

CAPUT X.

COMMENDONUS creato Rege non Catholico solùm, sed propè in castris, atque armis, quæ ab ineunte ætate adversus Catholicæ